

Найда І. С.

*к.е.н., асистент, кафедра менеджменту
Одеського державного аграрного університету;
Україна; e-mail: irochka.lobankina@gmail.com*

Найда А. В.

*к.е.н., доцент, кафедра обліку і оподаткування
Одеського державного аграрного університету;
Україна; e-mail: andrew.od@mail.ru*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ РІВНЯ СОЦІОЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті уточнено сутність розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки. Визначено, що питанням соціоекономічного розвитку на рівні аграрних підприємств належної уваги не приділяється. Оцінювання соціоекономічного розвитку проводиться на основі таких принципів, як: системність, комплексність, об'єктивність, динамічність, безперервність, оптимальність. Запропоновано підхід до визначення ефективності соціоекономічного розвитку аграрних підприємств системою показників, підсистемами якої є характеристики загального рівня соціоекономічного розвитку суб'єкта господарювання; оцінки ефективності внутрішньої складової соціоекономічного розвитку підприємства; діагностика зовнішньої складової соціоекономічного розвитку підприємства з позицій його активності у вирішенні різнопланових проблем сільських громад.

Ключові слова: соціоекономічний розвиток, модернізація, аграрні підприємства, ефективність, сталий розвиток, соціальна відповідальність.

Формул: 14; рис.: 1; табл.: 1; бібл.: 17.

Naida I.

*PhD in Economics, Assistant, Department of Management
Odessa State Agrarian University, Ukraine;
e-mail: irochka.lobankina@gmail.com*

Naida A.

*PhD in Economics, Docent, Department of Accounting and Taxation
Odessa State Agrarian University, Ukraine;
e-mail: andrew.od@mail.ru*

METHODICAL APPROACHES TO ASSESSMENT OF THE LEVEL OF SOCIOECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Abstract. In the article the natural of the agricultural enterprises development on the basis of socioeconomics has been elaborated. The questions of socioeconomics development of agricultural enterprises have not received adequate attention. Elaboration of the methodical approaches for the assessment of the level of socioeconomics development of agricultural enterprises is based on the fact that their production and business activities are carried out in conditions of market economy, provides a profit for the implementation of advanced socioeconomics reproduction, ensures meeting the expectations of stakeholders, ensure the preservation of the natural environment, is the key to successful development in the long term. It has been determined the assessment of socioeconomics development is based on principles such as consistency, comprehensiveness, objectivity, dynamism, continuity, optimality. The approach to the determination of the effectiveness of socioeconomics development of agricultural enterprises by the system of indexes, the subsystems of which are characteristics of the overall level of socioeconomics development of the entity; assess of the effectiveness of the internal component of the enterprise socioeconomics development; diagnosis of external aspect of enterprise socioeconomics development in terms of its activity in the solution of diverse problems of the rural communities has been proposed.

Keywords: socioeconomics development, modernization, agricultural enterprises, efficiency, sustainable development, social responsibility.

Formulas: 14; fig.: 1, tabl.: 1, bibl.: 17.

JEL classification: O18, R13, Q13

Найда И. С.

*к.э.н., ассистент, кафедра менеджмента
Одесского государственного аграрного университета
Украина; e-mail: irochka.lobankina@gmail.com*

Найда А. В.

*к.э.н., доцент, кафедра учета и налогообложения
Одесского государственного аграрного университета;
Украина; e-mail: andrew.od@mail.ru*

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКИ УРОВНЯ СОЦИОЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. В статье уточнено понятие развития аграрных предприятий на основе социоэкономики. Определенно, что вопросам социоэкономического развития на уровне аграрных предприятий надлежащего внимания не уделяется. Оценивание социоэкономического развития проводится на основе таких принципов, как: системность, комплексность, объективность, динамичность, непрерывность, оптимальность. Предложен подход к определению эффективности социоэкономического развития аграрных предприятий системой показателей, подсистемами которой являются характеристики общего уровня социоэкономического развития субъекта ведения хозяйства; оценки эффективности внутренней составляющей социоэкономического развития предприятия; диагностика внешней составляющей социоэкономического развития предприятия с позиций его активности в решении разноплановых проблем сельских общин.

Ключевые слова: социоэкономическое развитие, модернизация, аграрные предприятия, эффективность, устойчивое развитие, социальная ответственность.

Формул: 14; рис.: 1; табл.: 1; библи.: 17.

Вступ. За умов активізації євроінтеграційних процесів виникає потреба у формуванні нової моделі розвитку вітчизняного сільського господарства, адаптованої до світових стандартів, оскільки посилюється його роль у соціально-економічному зростанні України та її регіонів. Незважаючи на позитивні результати в збільшенні обсягів виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, нарощуванні експортного потенціалу сільського господарства, сучасний стан розвитку сільських територій України характеризується погіршенням демографічної та екологічної ситуації, зростанням рівня безробіття, зниженням платоспроможності сільського населення, занепадом соціальної та інженерної інфраструктури на селі. Відновлення багатофункціонального характеру господарюючих суб'єктів аграрного сектора на соціоекономічних засадах виступає передумовою модернізації сільського господарства України [1]. Сучасні процеси розвитку, що пов'язані з соціоекономічною модернізацією вітчизняного сільського господарства, зумовили необхідність пошуку відповідних методичних підходів щодо оцінки рівня соціоекономічного розвитку аграрних підприємств, актуалізуючи цю проблему для науковців і практиків.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Теоретико-методологічні основи соціоекономіки досліджено у працях зарубіжних учених, зокрема В.В. Антропова [2], Г.Е. Слезингера [3], Ю.П. Філякіна [4] та ін. Засновником соціоекономіки як нового наукового напрямку вважають американського соціолога А. Етціоні, який визначив її міждисциплінарною парадигмою, яка, спираючись на критику неокласичних підходів в економіці, розвивається паралельно економічній соціології [5].

Дослідження питань модернізації аграрного сектору України з позицій соціоекономічного підходу висвітлено в наукових працях О.М. Бородіної, В.М. Гейця, І.В.

Прокопи [1], В.В. Юрчишина [6], Ю.С. Залозної [7], Л.М. Томаневич [8] та ін. Слід відмітити, що в їх працях поняття соціоекономіки та соціоекономічного розвитку розглядається в контексті формування національної моделі аграрного сектору.

Водночас, питанням соціоекономічного розвитку на рівні аграрних підприємств належної уваги не приділяється. Саме тому, метою нашого дослідження є систематизація методичних підходів щодо оцінки рівня соціоекономічного розвитку аграрних підприємств.

Для досягнення поставленої мети використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: монографічний, аналіз та синтез абстрактно-логічний.

Результати дослідження. Ефективність соціоекономічного розвитку аграрних підприємств визначається результатами фінансово-економічної діяльності підприємства. Забезпеченість фінансовими ресурсами, мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище та здійснення діяльності відповідно до очікувань стейкхолдерів є запорукою успішного розвитку аграрних підприємств у довгостроковій перспективі. Формування конкурентних переваг, спрямованих на підвищення вартості бізнесу, вимагає від аграрних підприємств впровадження нових підходів соціально відповідального управління.

Кінцевою метою функціонування будь-якої економічної системи є її розвиток. З економічних позицій «розвиток» можна трактувати як «процес зміни структур суспільства, пов'язаних з економічним зростанням». Тобто дане визначення передбачає тривалий процес, а також взаємозв'язок економічних і соціальних структур.

Розглядаючи розвиток на рівні підприємства, В.В. Кипоренко трактує його як «процес сукупних змін у соціально-економічній системі підприємства, спрямований на його перехід у новий якісно-кількісний стан у часі під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища» [9, с. 197].

Проте, на сучасному етапі розвитку відносин на селі, важливим є розвиток аграрних підприємств на якісно вищому рівні функціонування – на засадах соціоекономіки, що передбачає добровільне спрямовування частини доходів на вирішення економічних, соціальних і екологічних проблем регіону, соціальне забезпечення і підвищення кваліфікації персоналу, покращення рівня та якості життя суспільства в цілому, яка передбачає використання принципів соціальної відповідальності у стратегії підприємства, що сприяє формуванню позитивної репутації серед населення, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності підприємства.

Важливою складовою соціоекономіки є те, що вона передбачає розвиток індивідуальності та громади на основі розширеного відтворення, основою якого виступає отримання господарюючим суб'єктом прибутку. Отже, соціоекономіка в своїй економічній моделі базується на ринкових засадах, де прибуток виступає в якості стрижневого критерію оцінки ефективності функціонування підприємства.

Свідченням ефективності функціонування господарюючих суб'єктів на засадах соціоекономіки, ступеня досягнення поставлених цілей є результати його оцінки. Основна мета такої оцінки полягає у визначенні показників, на основі яких формується висновок про рівень розвитку соціоекономічної діяльності підприємства.

Наукові публікації вчених свідчать про обмеженість досліджень щодо оцінки соціоекономічного розвитку на рівні підприємств. Однак, Сухих В.А. розроблена оцінка розвитку соціоекономіки регіону на основі використання системи взаємопов'язаних показників, що дозволяють кількісно та якісно визначити рівень соціоекономіки регіону [10, с. 25]. Зокрема, вченим виділено три групи показників: сукупність абсолютних показників, система відносних та середніх показників та інтегральні індикатори розвитку соціоекономіки регіону (рис. 1). Інтегральний показник рівня життя населення регіону є основним критерієм розвитку регіональної соціоекономічної системи.

Крім того, вітчизняними науковцями розглядається оцінка соціоекономічної модернізації сільських територій з позицій сталого розвитку. Такий підхід передбачає використання комплексу показників, які згруповані за екологічними, економічними та соціальними аспектами. Взаємозв'язок цих підсистем сприяє збалансованому розвитку соціо-економіко-екологічної системи регіону [11, с. 36].

Розвиток аграрних підприємств на засадах соціоекономіки передбачає використання принципів соціальної відповідальності. Досвід зарубіжних країн показує, що одним із найважливіших показників оцінки рівня соціальної відповідальності є Індекс стійкості Доу–Джонса, що визначається за великою кількістю параметрів шляхом заповнення спеціальних щорічних анкет підприємствами. Така методика дозволяє визначити місце підприємств у світовому рейтингу за рівнем внеску у сталий розвиток економіки [12]. Крім того, до загальних методів оцінки соціальної відповідальності на міжнародному рівні належать Індекс Domini Social, Індекс FTSE4Good, Соціальний індекс Датського міністерства соціальної політики, Індекс корпоративної доброчесності. Проте, на основі проведеного аналізу Буяном О.А., жоден із зазначених показників не дає можливості проаналізувати усю сукупність складових соціальної відповідальності та розкрити її стан [13, с. 163].

Як вважає Д. Задірака, «під час оцінювання корпоративної соціальної відповідальності важливе значення мають такі показники, як: рівень важливості діяльності підприємства для держави та суспільства; розвиток партнерських відносин з владою та суспільством; співвідношення якості та вартості виготовленої продукції (наданих послуг) суб'єкта господарювання; якість рівня життя працездатного населення; внесок у розвиток місцевої громади; дотримання принципів доброчесної ділової практики; інформаційна відкритість підприємства та його звітність у сфері соціальної відповідальності; залучення на умовах співпраці інших некомерційних організацій у здійснення соціальних проектів; ефективність проектів у сфері корпоративної соціальної відповідальності; природоохоронна діяльність і ресурсощадність» [14, с. 13].

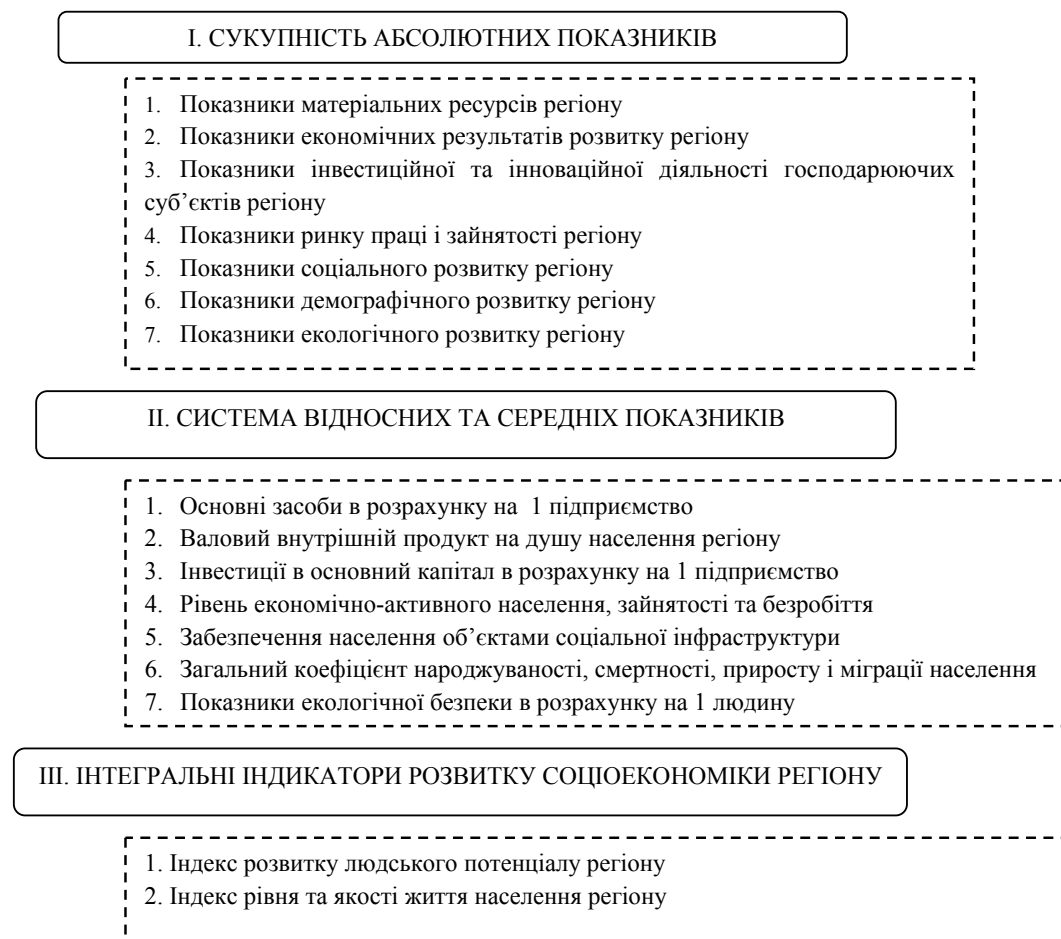

Рис. 1 Методичний підхід щодо оцінки розвитку соціоекономіки регіону
Джерело: сформовано автором за даними [10].

В Україні показники соціально відповідального бізнесу представлені в Меморандумі про соціальну відповідальність бізнесу, прийнятому 16 грудня 2005 року в Києві учасниками Форуму соціально відповідального бізнесу України [15]. Відповідно оцінка впливу соціальної відповідальності проводиться за такими напрямками: відповідальність перед споживачами, постачальниками, персоналом; екологічна відповідальність; показники відповідального ставлення організації до суспільства.

Грицина Л.А. пропонує здійснювати оцінку рівня корпоративної соціальної відповідальності підприємства на основі застосування нормативно-індикативного підходу у вигляді сукупності показників, які визначають екологічну, суспільну, трудову та економічну складові її прояву. Це дає можливість сформулювати основи для проведення ефективного моніторингу та оцінки, визначення напрямів покращання діяльності підприємства у сфері корпоративної соціальної відповідальності [16, с. 4].

Стецик А.Р. зазначає, що «оцінка ефективності політики соціальної відповідальності на мікрорівні передбачає аналіз рівня конкурентоспроможності продукції (послуг), задоволення суспільних потреб та суспільного ставлення до підприємства та його товарів (послуг), ефективності соціального звітування, визначення коефіцієнта ефективності та терміну окупності інвестицій у соціальну сферу, порівняння рівня оплати праці на підприємстві з середньою на ринку, порівняння ефекту та витрат на розвиток персоналу, рівня витратомісткості продукції та використання енергетичних ресурсів» [17, с. 401].

За сучасних ринкових умов рівень розвитку підприємств на засадах соціоекономіки визначає його інвестиційну привабливість, конкурентоспроможність, рівень кваліфікації та якість життя працівників, споживачів, суспільства в цілому. Зважаючи на це, визначення обсягу соціальних витрат підприємства є початковим етапом оцінки його соціальної активності. Безперечно, проведення оцінки ефективності розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки залежить від таких аспектів, як: виду кінцевого результату для підприємства (економічний, соціальний, екологічний ефект); об'єкту оцінки; терміну та сфери реалізації соціальних програм; методів проведення оцінки.

Так, російський економіст Балацький Є. для оцінки рівня соціоекономічного розвитку підприємства доцільним вважає використання таких чотирьох показників [9, с. 66]:

- частка вилучених коштів з прибутку підприємства на реалізацію соціально-технологічних заходів:

$$Ч_{вкп} = \frac{\sum_{i=1}^n CB_i}{П} \times 100\%, \quad (1)$$

де $\sum_{i=1}^n CB_i$ – сума витрат на реалізацію соціально-економічних заходів, грн.;

П – прибуток підприємства за конкретний період, грн.

– частка витрат на реалізацію соціально-економічних заходів у загальних витратах підприємства:

$$Ч_{всез(ЗВ)} = \frac{\sum_{i=1}^n CB_i}{ЗВ} \times 100\%, \quad (2)$$

де ЗВ – загальні витрати підприємства за конкретний період, грн.

- коефіцієнт співвідношення витрат на реалізацію соціально-економічних заходів до фонду оплати праці:

$$Ч_{всез(ФОП)} = \frac{\sum_{i=1}^n CB_i}{ФОП} \times 100\%, \quad (3)$$

де ФОП – фонд оплати праці за конкретний період, грн.

- частка витрат на реалізацію соціально-економічних заходів, що припадає на одного працівника підприємства:

$$Ч_{всез}(ЧП) = \frac{\sum_{i=1}^n CB_i}{ЧП} \times 100\%, \quad (4)$$

де ЧП – чисельність працівників підприємства за конкретний період, чол.

Використання такого підходу свідчить про складність оцінки окупності інвестицій на реалізацію соціально-економічних заходів через прихованість та недоступність інформації про витрати для здійснення такої діяльності.

Враховуючи існуючі методики оцінки рівня соціальної відповідальності підприємства, ефективність соціоекономічного розвитку аграрних підприємств представлена системою трьох груп показників, що охоплюють увесь комплекс напрямів реалізації соціально орієнтованої діяльності підприємства, для здійснення таксономічного аналізу. Так, перша група показників характеризує загальний соціоекономічний розвиток підприємства на селі. Друга група показників відбиває ефективність внутрішньої складової соціоекономічного розвитку аграрних підприємств. Третя група показників висвітлює активність підприємства у вирішенні проблем розвитку місцевої територіальної громади, впровадженні новітніх технологій, які забезпечують чистоту навколишнього середовища, реалізації екологічних програм та виконанні усіх вимог щодо екологічної безпеки.

Таксономічний аналіз дає змогу оцінити рівень ефективності розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки в динаміці та визначити основні показники, що мають найбільший вплив на його зміни..

Запропоновану методику розрахунку інтегрального показника рівня розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки можна представити у вигляді наступних етапів:

1) вибір та розрахунок системи показників соціально орієнтованої діяльності підприємства, враховуючи загальні показники, показники внутрішньої та зовнішньої складової соціоекономічного розвитку підприємства (табл. 1).

$$I_{cv} = \frac{(П_c + СВ)}{ПВ_{вн}}, \quad (5)$$

де $П_c$ – сплачені податки;

СВ – загальна сума витрат на реалізацію соціоекономічних заходів;

$ПВ_{вн}$ – поточні витрати виробничого призначення.

Ефективність витрат на реалізацію соціальних програм визначається:

$$E_{cv} = \frac{ЧП}{\sum CB_i}, \quad (6)$$

де ЧП – прибуток підприємства.

Таблиця 1

Показники соціоекономічної діяльності аграрних підприємств

№ п/п	Показники	Вид показника
1. Загальні показники соціоекономічного розвитку підприємства		
1.1	Індекс соціоекономічного розвитку підприємства	стимулятор
1.2	Ефективність витрат на реалізацію соціальних програм	стимулятор
1.3	Співвідношення витрат на реалізацію соціальних програм та прибутку	стимулятор
1.4	Питома вага витрат на реалізацію соціальних програм в собівартості реалізованих товарів	стимулятор
1.5	Загальний коефіцієнт соціальної захищеності	стимулятор
2. Показники внутрішньої складової соціоекономічного розвитку підприємства		
2.1	Співвідношення середнього розміру заробітної плати працівників підприємства з середнім по галузі	стимулятор
2.2	Частка витрат на оплату праці в собівартості продукції	стимулятор

2.3	Коефіцієнт надання соціальних виплат персоналу	стимулятор
2.4	Питома вага витрат на реалізацію соціально–економічних заходів, що припадає на одного працівника підприємства	стимулятор
2.5	Коефіцієнт забезпечення соціальним портфелем персоналу	стимулятор
2.6	Коефіцієнт підвищення кваліфікації персоналу	стимулятор
2.7	Питома вага витрат підприємства на підвищення кваліфікації, навчання, перепідготовку в розрахунку на одного працівника	стимулятор
2.8	Коефіцієнт плинності кадрів	дестимулятор
2.9	Ступінь заохочення праці	стимулятор
2.10	Витрати на покращення умов праці в розрахунку на одного працівника підприємства	стимулятор
2.11	Рівень травматизму	дестимулятор
2.12	Рівень професійних захворювань	дестимулятор
2.13	Витрати підприємства на охорону здоров'я персоналу в розрахунку на одного працівника	стимулятор
3. Показники зовнішньої складової соціоекономічного розвитку підприємства		
3.1	Питома вага витрат на природоохоронні заходи	стимулятор
3.2	Питома вага витрат по експлуатації на розробку та впровадження ресурсозберігаючих технологій	стимулятор
3.3	Питома вага збору за забруднення навколишнього середовища	дестимулятор
3.4	Рентабельність витрат на природоохоронні заходи	стимулятор
3.5	Питома вага витрат на розвиток об'єктів соціальної сфери в загальних витратах підприємства	стимулятор
3.6	Питома вага витрат на розвиток освітніх, культурних і спортивних заходів вилучених з прибутку підприємства	стимулятор

Джерело: розроблено автором

Загальний коефіцієнт соціальної захищеності визначається як:

$$K_{cz} = \frac{\sum CB_i}{3П_{\min}}, \quad (7)$$

де $3П_{\min}$ – мінімальна заробітна плата.

Коефіцієнт надання соціальних виплат персоналу:

$$K_{вип} = \frac{\sum CB_{in}}{ФОП}, \quad (8)$$

де $\sum CB_{in}$ – сума витрат на реалізацію соціоекономічних заходів, що спрямовані на розвиток персоналу підприємства; ФОП – фонд оплати праці.

Ступінь заохочення праці розраховується за формулою:

$$K_{заох. пр.} = \frac{\sum Пр}{3П_{сер.}}, \quad (9)$$

де $Пр$ – величина премій в розрахунку на одного працівника.

Коефіцієнт забезпечення персоналу соціальним портфелем визначається співвідношенням середньорічної заробітної плати до витрат на реалізацію соціально–економічних заходів в розрахунку на одного працівника.

Здійснення витрат на соціальний захист персоналу має мотиваційну функцію і передбачає збільшення продуктивності праці, скорочення плинності кадрів та втрат робочого часу. Для суб'єктів господарювання найбільш продуктивними є витрати на навчання працівників, відновлення фізичних сил та духовний розвиток. Такі витрати завжди капіталізуються, формуючи соціально–економічний потенціал, відповідно і додаткові вигоди.

Слід враховувати, що соціальний ефект при реалізації програм соціоекономічного розвитку підприємства оцінюється не тільки кількісними показниками, а й якісними – за результатами соціологічних досліджень. Ці показники визначають масштаб, позитивний ефект від змін у внутрішньому та зовнішньому соціальному середовищі підприємства, враховуючи якісні зміни в розвитку персоналу аграрних підприємств.

2) побудова матриці спостережень (X) за показниками, що характеризують розвиток аграрних підприємств на засадах соціоекономіки протягом 3–5 років;

3) проведення стандартизації показників матриці спостережень для зведення всіх одиниць виміру до безрозмірної величини за формулою:

$$Z_{ik} = \frac{X_{ik}}{\bar{X}_k}, \quad (10)$$

де X_{ik} – i -те значення показника ознаки k ;

$\bar{X}_k$ – середнє арифметичне значення ознаки k .

4) проведення диференціації показників, що мають стимулюючий і дестимулюючий характер (табл. 1), визначивши вплив кожного з них на рівень розвитку досліджуваного об'єкта. Такий поділ є основою для побудови вектору–еталону. Елементи цього вектору мають координати Z_{0n} і формуються із значень показників за формулою:

$$\begin{aligned} Z_{0q} &= \max Z_{pq}, \text{ якщо показник } q \in I; \\ Z_{0q} &= \min Z_{pq}, \text{ якщо показник } q \notin I, (q=1, \dots, n) \end{aligned} \quad (11)$$

де I – множина стимуляторів;

Z_{pq} – стандартизоване значення ознаки q для одиниці p .

5) визначення відстані між окремими спостереженнями (періодами) і вектором–еталоном. Відстань між окремою точкою спостереження і точкою P_0 розраховується за формулою:

$$C_{i0} = \sqrt{\sum_{q=1}^n (Z_{iq} - Z_{0q})^2}, \quad (12)$$

6) отримана відстань служить початковим елементом для розрахунку показника таксономії за формулою:

$$K_i = 1 - d_i, \quad (13)$$

де

$$d_i = \frac{C_{i0}}{\bar{C}_o + 2\sqrt{\frac{1}{w} \sum_{i=1}^w (C_{io} - \bar{C}_o)^2}}, \quad (14)$$

Таксономічний показник K_i може набувати значення в інтервалі від 0 до 1. Чим ближче значення даного показника до 1, тим вище рівень соціоекономічного розвитку аграрних підприємств. Оцінювання рівня соціоекономічного розвитку підприємств передбачає дотримання таких принципів, як: системності, комплексності, об'єктивності, динамічності, безперервності та оптимальності.

Активізація розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки потребує оприлюднення результатів їх соціоекономічної діяльності через засоби масової інформації, у мережі Internet (створення розділу «соціоекономічний розвиток» на веб-сайтах підприємств).

Висновки. Характерною рисою сучасного етапу сільськогосподарського виробництва є формування нової моделі розвитку підприємств аграрного сектору економіки. Категорія «розвиток аграрних підприємств на засадах соціоекономіки» віддзеркалює добровільне спрямування господарюючим суб'єктом частини доходу на вирішення економічних, соціальних і екологічних проблем сільської місцевості, соціальне забезпечення і підвищення кваліфікації персоналу, покращення якості життя сільської громади, використання принципів соціальної відповідальності у виробничо–господарській та ринковій діяльності.

Наукові публікації вчених свідчать про обмеженість досліджень щодо оцінки соціоекономічного розвитку на рівні підприємств. Визначено, що науковцями розроблено підходи щодо оцінки розвитку соціоекономіки на рівні регіону в цілому, з позицій сталого розвитку та соціальної відповідальності. Запропоновано визначати ефективність соціоекономічного розвитку аграрних підприємств системою показників, підсистемами якої є характеристики загального рівня соціоекономічного розвитку суб'єкта господарювання; оцінки ефективності внутрішньої складової соціоекономічного розвитку підприємства; діагностика зовнішньої складової соціоекономічного розвитку підприємства з позицій його активності у вирішенні різнопланових проблем сільських громад.

Перспективність подальших досліджень спрямована на розв'язання проблем соціально–економічного розвитку сільської території за активної участі розміщених на ній аграрних підприємств, людський капітал яких забезпечує самоорганізацію сільського населення, створення й модернізацію діючих механізмів реалізації місцевої демократії.

Література

1. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація [Текст] : наук. доп. / [О. М. Бородіна та ін.]; за ред. В. М. Гейця, О. М. Бородіної, І. В. Прокопи ; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. – К., 2012. – 56 с.
2. Антропов, В. Модели социальной защиты в странах ЕС [Текст] / В. Антропов // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 11. – С. 70–77.
3. Слезингер, Г. Э. Социальная экономика [Текст] : учебник / Г. Э. Слезингер. – Москва : Дело и сервис, 2001. – 533 с.
4. Филякин, Ю. П. Теоретические проблемы становления социально ориентированной рыночной экономики [Текст] : дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.01 / Филякин Ю. П. – Москва : РГБ, 2003. – 81 с.
5. Этциони, А. Социозкономика: дальнейшие шаги [Электронный ресурс] / А. Этциони // Экономическая социология. – 2002. – № 1. – С. 65–71. – Режим доступа: http://www.ecsoc.msses.ru/pdf/ecsoc_t3_nl.pdf.
6. Юрчишин, В. В. До проблеми системної переорієнтації розвитку агросфери на засадах соціоекономіки [Текст] / В. В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2013. – № 11. – С. 6–17.
7. Залознова, Ю. С. Соціоекономіка як інноваційна модель управління суспільними системами [Текст] / Ю. С. Залознова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 4. – С. 136–141.
8. Томаневич, Л. М. Соціоекономічна модернізація як чинник сталого розвитку економіки України [Текст] / Л. М. Томаневич // Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С. З. Гжицького. – 2013. – № 2 (56). – С. 390–397.
9. Кипоренко, В. В. Стратегічні напрями розвитку органічного землеробства в Україні [Текст] / В. В. Кипоренко // Сталый розвиток економіки. – 2013. – № 5 (22). – С. 191–197.
10. Сухих, В. А. Теоретико–методологические и научно–практические основы формирования социозкономики в пространстве региона [Текст] / В. А. Сухих // Соціоекономіка : зб. наук. пр. – Донецьк : ІЕП НАНУ, 2009. – С. 23–37.
11. Соціоекономічний розвиток сільського господарства і села: сучасний вимір [Текст] / [О. М. Бородіна, І. В. Прокопа, В. В. Юрчишин та ін.]; за ред. О. М. Бородіної ; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. – К., 2012. – 320 с.
12. PWC в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pwc.com/ua/uk>.
13. Буян, О. А. Підходи до оцінки ефективності корпоративної соціальної відповідальності підприємств в Україні [Текст] / О. А. Буян // Вісник ДонНУЕТ. – 2012. – Вип. 6 (2). – С. 159–165.
14. Задирака, Д. В. Развитие социальной ответственности иностранной корпорации в нефтедобывающем регионе [Текст] : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 / Задирака Д. В. – Москва, 2007. – 27 с.
15. Соціальна відповідальність: принципи та рекомендації щодо звітності [Електронний ресурс] : проект. – Режим доступу: www.pg-liga.org.ua.
16. Грицина, Л. А. Механізм формування корпоративної соціальної відповідальності в управлінні підприємством [Текст] : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.04 / Грицина Л. А. – Хмельницький, 2009. – 22 с.
17. Стечик, А. Р. Концептуальні засади державного управління соціальною відповідальністю підприємництва [Текст] / А. Р. Стечик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.1. – С. 395–402.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2017

© Найда І. С., Найда А. В.

References

1. Borodina, O. M. (2012). *Ukrainska model ahrarnoho rozvytku ta ii sotsioekonomichna pereorientatsiia*.
2. Antropov, V. (2005). Modeli sotsialnoi zashity v stranakh YeS. *Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia*, 11, 70–77.
3. Clezinger, G. E. (2001). *Sotsialnaia ekonomika*. Moskva: Delo i servis.
4. Filiakin, Yu. P. (2003). *Teoreticheskie problemy stanovleniia sotsialno orientirovannoi rynochnoi ekonomiki*: dis.doktora. ekon. nauk: 08.00.01. Moskva.
5. Ettioni, A. (2002). *Sotsioekonomika: dalniyshye shagi. Ekonomicheskaiia sotsiologiia. Ekonomicheskaiia sotsiologiia*, 1, 65–71. Available at: http://www.ecsoc.mses.ru/pdf/ecsoc_t3_nl.pdf
6. Yurchyshyn, V. V. (2013). Do problemy systemnoi pereorientatsii rozvytku ahrosfery na zasadakh sotsioekonomiky. *Ekonomika APK*, 11, 6–17.
7. Zaloznova, Yu. S. (2015). Sotsioekonomika yak innovatsiina model upravlinnia suspilnymy systemamy. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 4, 136–141.
8. Tomanevych, L. M. (2013). Sotsioekonomichna modernizatsiia yak chynnyk staloho rozvytku ekonomiky Ukrainy. *Naukovyi visnyk LNUVMBT imeni S.Z. Gzhytskoho*, 2(56), 390–397.
9. Kyporenko, V. V. (2013). Stratehichni napriamy rozvytku orhanichnogo zemlerobstva v Ukraini. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, 5(22), 191–197.
10. Sukhikh, V. A. (2009). Teoretiko–metodologicheskii i nauchno–prakticheskii osnovy formirovaniia sotsioekonomiki v prostranstve regiona. *Sotsioekonomika*, 23–37.
11. Borodina, O. M. (Ed). (2012). *Sotsioekonomichni rozvytok silskoho hospodarstva i sela: suchasnyy vymir*. Kyiv.
12. *PWC v Ukraini*. Available at <https://www.pwc.com/ua/uk>
13. Buian, O. A. (2012). Pidkhody do otsinky efektyvnosti korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti pidpriemstv v Ukraini. *Visnyk DonNUET*, 6(2), 159–165.
14. Zadiraka, D. V. (2007). *Razvitie sotsialnoy otvetstvennosti inostrannoi korporatsii v nefteobuvayushchem regione*: avtoref. dis. kand. ekon. nauk: 08.00.05. Moskva.
15. *Sotsialna vidpovidalnist: pryntsypy ta rekomendatsii schodo zvitnosti: Proekt*. Available at www.pr-liga.org.ua
16. Hrytsyna, L. A. (2009). *Mekhanizm formuvannia korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti v upravlinni pidpriemstvom*: avtoref. dis. kand. ekon. nauk: 08.00.04. Moskva.
17. Stetsyk, A. R. (2012). Kontseptualni zasady derzhavnoho upravlinnia sotsialnoi vidpovidalnosti pidpriemnytstva. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 22.1, 395–402.

Received 16.02.2017

© Naida I., Naida A.